

Brussel, **XXX**
COMP A3
[...] (2013) **XXX** draft

VERORDENING (EU) Nr. .../.. VAN DE COMMISSIE

van **XXX**

**waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het
Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (AGV II)**

VERORDENING (EU) Nr. .../.. VAN DE COMMISSIE

van **XXX**

waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (AGV II)

DE EUROPESE COMMISSIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 108, lid 4,

Gezien Verordening (EG) nr. 994/98 van de Raad van 7 mei 1998 betreffende de toepassing van de artikelen 92 en 93 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap op bepaalde soorten van horizontale steunmaatregelen, en met name artikel 1, lid 1, onder a) en b),

[Na bekendmaking van de ontwerp-verordening,]

[Na raadpleging van het Adviescomité inzake overheidssteun,]

Overwegende hetgeen volgt:

[...]

[...]

- (1) Volgens artikel 107, lid 2, onder b), van het VWEU zijn steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen verenigbaar met de interne markt. Voor de toepassing van deze verordening dienen aardbevingen, grondverschuivingen, overstromingen en lawines als natuurrampen te worden beschouwd. De Commissie dient met name na te gaan of steun tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen, daadwerkelijk onder die afwijking valt. Met het oog daarop dient deze verordening, uitgaande van de vaste beschikkingspraktijk, voorwaarden vast te stellen die, indien deze zijn vervuld, ervoor zorgen dat steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen een groepsvrijstelling kunnen genieten. Die voorwaarden dienen met name verband te houden met de formele erkenning door de autoriteiten van de lidstaten van de gebeurtenis als natuurramp, met een rechtstreeks oorzakelijk verband tussen de schade veroorzaakt door de natuurramp en de door de begunstigde onderneming geleden schade, en dienen ervoor te zorgen dat overcompensatie wordt vermeden.
- (2) Steun ten behoeve van het lucht- en zeevervoer van passagiers is sociaal van aard indien inwoners van afgelegen gebieden daarmee een oplossing voor het probleem van een betrouwbare en vaste verbinding wordt geboden, doordat zij zo de kostprijs van vervoersbewijzen verlaagd zien. Dit kan het geval zijn voor de ultraperifere gebieden, voor Malta, voor Cyprus of voor andere eilanden die deel uitmaken van het grondgebied van een lidstaat, en voor dunbevolkte gebieden. Wanneer een afgelegen gebied via diverse vervoersroutes (ook indirecte routes) met de Europese Economische Ruimte is verbonden, dient steun mogelijk te zijn voor al die routes en voor vervoer via alle vervoersmaatschappijen die op die routes actief zijn. Steun dient te worden verleend zonder discriminatie naar identiteit van de vervoersmaatschappij of het soort

dienstverlening, die met name lijndiensten, charterdiensten en lagekostendiensten kan omvatten.

- (3) Breedbandconnectiviteit is van strategisch belang voor het behalen van de Europa 2020-doelstelling van slimme, duurzame en inclusieve groei en innovatie, en voor sociale en territoriale cohesie¹. Investeringssteun ten behoeve van breedbandinfrastructuur is bedoeld ter bevordering van de uitrol van dit soort infrastructuur en de daarmee verband houdende civieltechnische werkzaamheden in gebieden waar geen vergelijkbare infrastructuur bestaat of naar verwachting in de nabije toekomst ook niet door marktpartijen zal worden uitgerold. In het licht van de ervaring van de Commissie doet dit soort investeringssteun geen buitensporige verstoringen van het handelsverkeer en de mededinging ontstaan, op voorwaarde dat de in deze verordening uiteengezette voorwaarden worden nageleefd. Die voorwaarden dienen met name in te zetten op het beperken van de concurrentievervalsingen, door de steun afhankelijk te stellen van een technologie-neutrale concurrerende selectie en door wholesaletoegang tot de gesubsidieerde netwerken te verzekeren. *[OPTIE: Wanneer aan de toekomstige ontwikkeling van kosten en opbrengsten een hoge mate van onzekerheid is verbonden en er sprake is van grote informatieasymmetrie, dienen lidstaten ook financieringsmodellen in te voeren die ex-postelementen bevatten (bijv. door het gebruik van terugvorderingsmechanismen, met het oog op een evenwichtige verdeling van onverwachte opbrengsten). Om voor kleine, lokale projecten onevenredig zware lasten te vermijden, valt een minimumdrempel te verantwoorden voor het terugvorderingsmechanisme.]*
- (4) Steun voor innovatieclusters moet een oplossing bieden voor marktfalen in verband met coördinatieproblemen die de ontwikkeling van clusters in de weg staan of die de wisselwerking en kennisstromen binnen clusters beperken. Staatssteun kan dit probleem op twee manieren helpen op te lossen: ten eerste door investeringen in open en gedeelde infrastructuur voor innovatieclusters te ondersteunen, en ten tweede door het opereren van clusters te ondersteunen, zodat de samenwerking, netwerking en opleiding worden verbeterd. Exploitatiesteun voor innovatieclusters kan echter alleen op tijdelijke basis en voor een beperkte periode worden verleend. De verhouding van het totale verleende steunbedrag ten opzichte van de totale in aanmerking komende kosten over deze periode mag ten hoogste 50% bedragen.
- (5) Proces- en organisatie-innovatie kan te kampen hebben met marktfalen in de vorm van imperfecte informatie en positieve externaliteiten, die via specifieke maatregelen moeten worden aangepakt. Steun voor dit soort innovatie is vooral van belang voor kleine en middelgrote ondernemingen (hierna "kmo's" genoemd), omdat zij te kampen hebben met beperkingen die hen afremmen in hun mogelijkheden om hun productie- of leveringsmethodes te verbeteren of hun zakelijke praktijken, organisatie op de werkvloer en relaties met de buitenwereld aanzienlijk te verbeteren. Ten einde grote ondernemingen te stimuleren om samen te werken met kmo's bij activiteiten inzake proces- en organisatie-innovatie, dienen ook steunmaatregelen ten behoeve van de kosten van grote ondernemingen voor dit soort activiteiten de groepsvrijstelling te genieten.

¹ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Een Digitale Agenda voor Europa", COM(2010) 245 definitief.

- (6) In de sector cultuur en instandhouding van het culturele erfgoed vormt een aantal maatregelen van de lidstaten misschien geen steun, omdat deze niet voldoen aan alle criteria van artikel 107, lid 1, van het Verdrag, bijvoorbeeld omdat het geen economische activiteit betreft of omdat het handelsverkeer tussen lidstaten er niet ongunstig door wordt beïnvloed. Voor zover die maatregelen onder artikel 107, lid 1, van het Verdrag vallen, geven culturele instellingen en cultuurprojecten meestal geen aanleiding tot aanzienlijke verstoringen van de mededinging, en de beschikkingspraktijk heeft geleerd dat dit soort steun beperkte invloed op het handelsverkeer heeft. Artikel 167 van het Verdrag erkent het belang van de bevordering van cultuur voor de Unie en haar lidstaten en bepaalt dat de Unie bij haar optreden uit hoofde van andere bepalingen van de Verdragen rekening houdt met de culturele aspecten, met name om de culturele verscheidenheid te eerbiedigen en te bevorderen. Gezien het duale karakter van cultuur, die zowel een economisch goed is dat aanzienlijke mogelijkheden voor het creëren van welvaart en banen biedt, als een drager is van identiteit, waarden en zingeving die een afspiegeling zijn van en een bepalende invloed hebben op onze samenlevingen, dienen de regels inzake staatssteuntoezicht het specifieke karakter van cultuur en de daarmee verband houdende economische activiteiten te erkennen.
- (7) *[Door de scherpe concurrentie in de filmsector dient het schrijven van scenario's, de ontwikkeling, productie, distributie en promotie van audiovisuele werken te worden beoordeeld op grond van bijzondere regels. Aangezien de filmmedeling momenteel wordt herzien, is de ervaring van de Commissie met zaken in verband met audiovisuele werken gebaseerd op verenigbaarheidsvoorwaarden die niet langer geldig zijn - en kunnen zij dus in deze fase niet van de verplichting tot aanmelding worden vrijgesteld. Zodra echter de nieuwe filmmedeling is vastgesteld, dient steun aan audiovisuele werken een groepsvrijstelling te krijgen.]* In de regel dienen (geschreven of elektronische) media en magazines, gezien hun nabijheid tot de markt en het hogere potentieel op concurrentieverstoringen, niet via cultuursteun te worden gesteund. Om duidelijkheid te verschaffen over de vraag in hoeverre deze verordening in de cultuursector van toepassing is, dient een lijst te worden vastgesteld van cultuurprojecten en culturele activiteiten die onder deze verordening kunnen vallen, en dienen in aanmerking komende kosten te worden vastgesteld. Zowel investerings- als exploitatiesteun kan tot en met een bepaalde drempel worden vrijgesteld van de verplichting tot aanmelding, op voorwaarde dat overcompensatie is uitgesloten.
- (8) Maatregelen voor investeringssteun ten behoeve van sportinfrastructuur dienen een groepsvrijstelling te krijgen indien deze, voor zover zij staatssteun vormen, aan de voorwaarden van deze verordening voldoen. In de sportsector vormt een aantal maatregelen van lidstaten misschien geen staatssteun omdat de begunstigde geen economische activiteit verricht of omdat er geen beïnvloeding van het handelsverkeer tussen lidstaten speelt. Dit kan, onder bepaalde omstandigheden, het geval zijn voor steunmaatregelen die een zuiver lokaal karakter hebben of die worden genomen op het gebied van amateursport. Artikel 165 van het Verdrag erkent het belang van de bevordering van de Europese inzet op sportgebied, rekening houdende met de specifieke kenmerken van sport, zijn op vrijwilligerswerk berustende structuren en zijn sociale en educatieve functie. Steun aan infrastructuur die meer dan één recreatief doel dient en die dus multifunctioneel is, dient ook een groepsvrijstelling te krijgen. Evenwel dient steun aan multifunctionele toeristische infrastructuur zoals attractieparken en hotelvoorzieningen alleen te worden vrijgesteld indien deze deel uitmaakt van regionale-steunregelingen ten behoeve van toeristische activiteiten in steungebieden die een bijzonder positief effect hebben op de regionale ontwikkeling.

De verenigbaarheidsvoorwaarden voor deze beide soorten steun dienen met name verband te houden met het garanderen van open en niet-discriminerende toegang tot de infrastructuur en een eerlijke procedure voor de toewijzing van concessies aan derden voor de bouw, modernisering en/of exploitatie van de infrastructuur. Verzekerd dient te worden dat overcompensatie is uitgesloten,

HEEFT DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

...

Artikel 1

Steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen

1. Steun tot herstel van de schade veroorzaakt door aardbevingen, door lawines, door grondverschuivingen en door overstromingen van rivieren of meren die buiten hun oevers treden, is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 2, onder b), van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld.
2. De steun wordt verleend op de volgende voorwaarden:
 - (a) de bevoegde overheidsinstanties van een lidstaat hebben de gebeurtenis formeel als natuurramp erkend en hebben de Commissie binnen [vijftien] dagen vanaf de aanvang van die maatregelen informatie verschaft dat zich dit soort natuurramp heeft voorgedaan, en
 - (b) er is een rechtstreeks oorzakelijk verband tussen de door de natuurramp veroorzaakte schade en de schade die de onderneming heeft geleden.
3. Steunregelingen met betrekking tot een specifieke natuurramp worden ingediend binnen drie jaar nadat de ramp zich heeft voorgedaan. Steun op basis van die regelingen wordt verleend binnen vier jaar nadat de ramp zich heeft voorgedaan.
4. De in aanmerking komende kosten zijn de vergoedingen van de materiële schade die is ontstaan als een direct gevolg van de natuurramp, volgens een taxatie door een onafhankelijke deskundige. Deze schade kan de schade aan activa omvatten (bijv. gebouwen, uitrusting, machines, voorraden) en het inkomensverlies door de volledige of gedeeltelijke onderbreking van activiteiten gedurende een periode van maximaal drie maanden. De berekening van de materiële schade gebeurt op basis van de reparatiekosten of de economische waarde van het betrokken actief vóór de schade (bijv. de boekwaarde). Het inkomensverlies wordt berekend op basis van financiële gegevens van de onderneming (inkomsten vóór aftrek van rente en belastingen (EBIT), afschrijving en loonkosten) voor een voorafgaande, vergelijkbare periode. De schade wordt berekend op het niveau van de individuele begunstigde.
5. De compensatie bedraagt niet meer dan wat nodig is om de begunstigde terug in de situatie van vóór de ramp te brengen. De steun en eventuele andere betalingen, daaronder begrepen betalingen in het kader van verzekeringspolissen, voor de schade ten behoeve waarvan steun wordt verleend, bedraagt ten hoogste 100% van de in aanmerking komende kosten.

Artikel 2

Sociale steun voor vervoer ten behoeve van bewoners van afgelegen gebieden

1. Steun voor het lucht- en zeevervoer van passagiers is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld. De in artikel 10, lid 1, vastgestelde publicatieverplichtingen gelden uitsluitend voor steunregelingen - niet voor individuele steunverleningen.
2. De steun komt volledig ten goede aan eindgebruikers die hun normale verblijfplaats hebben in afgelegen gebieden.
3. De steun wordt verleend ten behoeve van het passagiersvervoer op een route die een haven of luchthaven in een afgelegen gebied verbindt met een andere luchthaven of haven in de Europese Economische Ruimte.
4. De steun wordt toegekend zonder discriminatie ten aanzien van de identiteit van de vervoersmaatschappij of het soort dienstverlening, en zonder beperking ten aanzien van de precieze route van of naar het afgelegen gebied.
5. De in aanmerking komende kosten zijn de tarieven van een retourticket van of naar het afgelegen gebied, inclusief alle belastingen en heffingen die de vervoersmaatschappij de consument berekent. De in aanmerking komende kosten blijven beperkt tot de kosten van het voor de gekozen vervoersvorm goedkoopst beschikbare traject.
6. De steunintensiteit bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.

Definities:

"afgelegen gebieden": de ultraperifere gebieden, Malta, Cyprus, eilanden die deel uitmaken van het grondgebied van een lidstaat, en dunbevolkte gebieden;

"ultraperifere gebieden": gebieden in de zin van artikel 349 van het Verdrag. Overeenkomstig Besluit 2010/718/EU van de Europese Raad van 29 oktober 2010 tot wijziging van de status van het eiland Saint-Barthélemy ten aanzien van de Europese Unie (PB L 325 van 9.12.2010, blz. 4) is Saint-Barthélemy vanaf 1 januari 2012 niet langer een ultraperifeer gebied. Overeenkomstig Besluit 2012/419/EU van de Europese Raad van 11 juli 2012 tot wijziging van de status van Mayotte ten aanzien van de Europese Unie (PB L 204 van 31.7.2012, blz. 131) wordt Mayotte vanaf 1 januari 2014 een ultraperifeer gebied;

"dunbevolkte gebieden": NUTS 2-regio's met minder dan 8 inwoners/km² of NUTS 3-regio's met minder dan 12,5 inwoners/km² (telkens volgens Eurostat-gegevens inzake bevolkingsdichtheid voor 2010);

"normale verblijfplaats": de plaats waar iemand gedurende ten minste 185 dagen per kalenderjaar wegens persoonlijke en beroepsmatige bindingen verblijft. In het geval van iemand die zijn beroepsmatige bindingen op een andere plaats dan zijn persoonlijke bindingen heeft en daardoor afwisselend op verschillende plaatsen in twee of meer lidstaten verblijft, wordt zijn normale verblijfplaats geacht zich op dezelfde plaats als zijn persoonlijke bindingen te bevinden. Wanneer iemand in het kader van een opdracht voor een bepaalde duur in een andere lidstaat verblijft, wordt zijn verblijfplaats geacht zich op dezelfde plaats te bevinden als zijn persoonlijke bindingen, ongeacht of hij daar tijdens deze activiteit naar terugkeert. Verblijf aan een universiteit of school in een andere lidstaat vormt geen verplaatsing van een normale verblijfplaats.

Artikel 3
Steun voor breedbandinfrastructuur

1. Investeringssteun ten behoeve van de uitbouw van breedbandnetwerken is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld.
2. De in aanmerking komende kosten zijn:
 - (a) investeringskosten voor de ontwikkeling van passieve breedbandinfrastructuur, of
 - (b) investeringskosten van civieltechnische werkzaamheden voor breedband, of
 - (c) investeringskosten voor de uitrol van basisbreedbandnetwerken, of
 - (d) investeringskosten voor de uitrol van zeer snel Next Generation Access (NGA) netwerken.
3. De investering vindt plaats in gebieden waar er geen infrastructuur van dezelfde categorie (basisbreedband of NGA-netwerk) voorhanden is en waar dit soort infrastructuur waarschijnlijk binnen drie jaar vanaf het steunverleningsbesluit ook niet zal worden uitgerold, hetgeen ook via een open publieke consultatie wordt nagegaan.
4. De steun wordt toegewezen op grond van een open, transparante en niet-discriminerende concurrerende selectieprocedure die het beginsel van de technologische neutraliteit in acht neemt.
5. De netwerkexploitant biedt, op eerlijke en niet-discriminerende voorwaarden, de ruimst mogelijke actieve en passieve wholesaletoegang, met inbegrip van daadwerkelijke en volledige ontbundeling in het geval van NGA-netwerken. Dit soort wholesaletoegang wordt verleend voor ten minste 7 jaar en het recht op toegang tot buizen of masten wordt niet in de tijd beperkt. In het geval van steun voor de aanleg van buizen zijn deze buizen breed genoeg om plaats te bieden voor meerdere kabelnetwerken en verschillende netwerktopologieën.
6. Het wholesaletoegangstarief is gebaseerd op de tariefbeginselen die de nationale toezichthouder heeft vastgesteld en op benchmarks die in andere vergelijkbare, meer concurrerende gebieden van het land of de Unie van toepassing zijn, en houden rekening met de steun die de netwerkexploitant heeft ontvangen.
7. [*OPTIE: Lidstaten zetten een monitoring- en terugvorderingsmechanisme op indien het steunbedrag van het project meer dan 10 miljoen EUR bedraagt.*]

Aanmeldingsdrempel: totale projectkosten van [70] miljoen EUR.

Definities:

"basisbreedband" of "basisbreedbandnetwerken": netwerken met basisfuncties die zijn gebaseerd op technologieplatforms zoals Asymmetric Digital Subscriber Lines (ADSL) (tot ADSL2+-netwerken), niet-verbeterde kabelnetwerken (zoals DOCSIS 2.0), mobiele netwerken van de derde generatie (UMTS) of satellietssystemen zijn;

"civieltechnische werkzaamheden voor breedband": civieltechnische werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor de uitrol van een breedbandnetwerk, zoals het openleggen van een straat om de aanleg van (breedband)buizen mogelijk te maken;

"buis": ondergrondse pijp of doorvoer die wordt gebruikt om (vezel-, koper- of coax-) kabels van een breedbandnetwerk in onder te brengen;

"volledig ontbundeling": fysieke ontbundeling die toegang verleent tot de aansluitlijn van de eindgebruiker en waarlangs de eigen transmissiesystemen van de concurrent rechtstreeks data kunnen doorgeven;

"passieve breedbandinstructuur": breedbandnetwerk zonder enige actieve component. Meestal gaat het om civieltechnische infrastructuur, buizen, dark fibre en straatkasten;

"zeer snelle Next Generation Access (NGA) netwerken": geavanceerde netwerken die ten minste de volgende kenmerken hebben: a) zij bieden iedere abonnee betrouwbare diensten aan tegen zeer hoge snelheid via optische (of gelijkwaardige technologie) backhaul-verbindingen die zich voldoende dicht bij de locatie van de gebruiker bevinden om daadwerkelijk een zeer hoge snelheid van de dienst te waarborgen; b) zij ondersteunen diverse geavanceerde digitale diensten, waaronder convergente All-IP-diensten, en c) zij hebben aanzienlijk hogere uploadsnelheden (in vergelijking met basisbreedbandnetwerken). In de huidige stand van de ontwikkeling van de markt en de technologie zijn NGA-netwerken: a) op glasvezelkabels gebaseerde toegangsnetwerken (FFTx), b) geavanceerde, geüpgradede kabelnetten, en c) bepaalde geavanceerde draadloze toegangsnetwerken die een betrouwbare hoge snelheid per abonnee kunnen bieden;

"wholesaletoeegang": toegang waarmee een exploitant de faciliteiten van een andere exploitant kan gebruiken. De ruimst mogelijke toegang die via het betrokken netwerk moet worden verleend, omvat, op basis van de huidige technologische ontwikkelingen, ten minste de volgende toegangsproducten: voor FTTH/FTTB-netwerken: toegang tot buizen, toegang tot dark fibre, ontbundelde toegang tot de local loop en bitstroomtoegang; voor kabelnetwerken: toegang tot buizen en bitstroomtoegang; voor FTTC-netwerken: toegang tot buizen, subloopontbundeling (SLU) en bitstroomtoegang; voor passieve netwerkinfrastructuur: toegang tot buizen, toegang tot dark fibre en/of ontbundelde toegang tot de local loop; voor ADSL-gebaseerde breedbandnetwerken: ontbundelde toegang tot de local loop, bitstroomtoegang; voor mobiele of draadloze netwerken: bitstroom, medegebruik van fysieke masten en toegang tot de backhaulnetwerken, en voor satellietplatforms: bitstroomtoegang.

Artikel 4

Steun voor innovatieclusters

1. Steun voor innovatieclusters is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld.
2. Steun voor innovatieclusters wordt uitsluitend verleend aan de rechtspersoon die het innovatiecluster opereert (clusterorganisatie).
3. Tot de panden, faciliteiten en activiteiten van het cluster wordt op open en niet-discriminerende basis toegang verleend.

4. De vergoedingen die voor het gebruik van de faciliteiten van het cluster en voor deelneming aan de activiteiten ervan worden gevraagd, stemmen overeen met de marktprijs of zijn een afspiegeling van de kosten daarvan.
5. Voor de bouw of modernisering van het innovatiecluster kan investeringssteun worden verleend.
6. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten van de investeringen in immateriële en materiële activa.
7. De steunintensiteit van de investering bedraagt ten hoogste 15% van de in aanmerking komende kosten.

De steunintensiteit kan als volgt wordt verhoogd:

- (a) met 10 procentpunten voor middelgrote ondernemingen en 20 procentpunten voor kleine ondernemingen;
 - (b) met 10 procentpunten voor innovatieclusters gevestigd in steungebieden die voldoen aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder a), van het Verdrag en met 5 procentpunten voor innovatieclusters gevestigd in steungebieden die voldoen aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het Verdrag.
8. Voor het opereren van innovatieclusters kan exploitatiesteun worden verleend. Deze steun wordt voor maximaal vijf jaar verleend.
 9. De in aanmerking komende kosten zijn de personeels- en administratiekosten (daaronder begrepen algemene vaste kosten) in verband met de volgende activiteiten:
 - (a) beheer en aansturing van het cluster met het oog op samenwerking, informatiedeling en het verschaffen of als doorgeefluik fungeren van gespecialiseerde en op maat gesneden zakelijke ondersteuningsdiensten;
 - (b) marketing van het cluster, om de deelneming van nieuwe ondernemingen of organisaties te verhogen en de zichtbaarheid ervan te vergroten;
 - (c) beheer van de faciliteiten van het cluster;
 - (d) organisatie van opleidingsprogramma's, workshops en conferenties om kennisdeling en netwerking en grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen.
 10. De steunintensiteit van de exploitatiesteun bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.

Aanmeldingsdrempel: 5 miljoen EUR per cluster.

Definitie:

"innovatieclusters": structuren of georganiseerde groeperingen van onafhankelijke ondernemingen (zoals innovatieve starters, kleine, middelgrote en grote ondernemingen, maar ook organisaties voor onderzoek en kennisverspreiding, niet-commerciële organisaties en andere verwante economische spelers) die tot doel hebben innovatieve activiteiten te stimuleren door het bevorderen van intensieve kruisbestuiving, het delen van faciliteiten en de uitwisseling van kennis en deskundigheid, en door daadwerkelijk bij te dragen aan technologieoverdracht, netwerking, informatieverspreiding en samenwerking tussen de ondernemingen en andere organisaties binnen het cluster.

Artikel 5
Steun voor proces- of organisatie-innovatie

1. Steun voor proces- of organisatie-innovatie is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld.
2. De steun wordt aan grote ondernemingen alleen verleend indien zij bij de gesteunde activiteit samenwerken met kmo's en de samenwerkende kmo's ten minste 30% van de totale in aanmerking komende kosten dragen.
3. De in aanmerking komende kosten zijn de volgende:
 - (a) personeelskosten;
 - (b) kosten van apparatuur, uitrusting, gebouwen en land, voor zover en voor zolang zij worden gebruikt voor het innovatieproject;
 - (c) kosten van contractonderzoek, kennis en octrooien die op arm's length worden gekocht bij of waarvoor een licentie wordt verkregen van externe bronnen;
 - (d) bijkomende algemene vaste kosten en andere operationele kosten, waaronder die voor materiaal, leveranties en dergelijke producten, die rechtstreeks uit het project voortvloeien.
4. De steunintensiteit bedraagt ten hoogste 15% van de in aanmerking komende kosten voor grote ondernemingen en ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten voor kmo's.

Aanmeldingsdrempel: 5 miljoen EUR per project, per onderneming.

Definitie:

"organisatie-innovatie": de toepassing van een nieuwe organisatiemethode in de bedrijfsvoering, in de organisatie op de werkvloer of in de externe betrekkingen van de onderneming, maar met uitsluiting van veranderingen in de bedrijfsvoering, in de organisatie op de werkvloer of in de externe betrekkingen die sterk gelijken op organisatiemethoden die in de onderneming reeds in gebruik zijn, veranderingen in de managementstrategie, fusies en acquisities, het niet meer gebruiken van een procedé, eenvoudige vervangings- en uitbreidingsinvesteringen, veranderingen die louter het gevolg van prijswijzigingen voor productiefactoren zijn, aanpassingen op maat, gebruikelijke seizoens- en andere cyclische veranderingen, het verhandelen van nieuwe of sterk verbeterde producten.

Artikel 6
Steun voor cultuur en instandhouding van cultureel erfgoed

1. Steun voor cultuur en de instandhouding van cultureel erfgoed is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld.
2. [Het schrijven van scenario's, de ontwikkeling, productie, distributie en promotie van audiovisuele werken komen niet in aanmerking voor steun op grond van dit artikel.]

Infrastructuur voor filmstudio's en media komt niet in aanmerking voor steun op grond van dit artikel.

3. De steun wordt verleend ten behoeve van de volgende culturele projecten en activiteiten:
 - (a) musea, kunstgalerijen, archieven, bibliotheken, culturele locaties, theaters, operahuizen, concertzalen, filmarchieven en andere, vergelijkbare culturele voorzieningen en instellingen;
 - (b) materieel erfgoed, waaronder alle vormen van cultureel erfgoed en archeologische sites, monumenten, historische locaties en gebouwen; natuurerfgoed in dorpen en het landelijke gebied alleen indien er een rechtstreekse band is met cultuurerfgoed of indien dit door de bevoegde overheidsinstanties van een lidstaat formeel is erkend als cultuur- of natuurerfgoed;
 - (c) immaterieel erfgoed in al zijn vormen, daaronder begrepen volksgebruiken en ambachten;
 - (d) kunstevenementen, festivals, tentoonstellingen en vergelijkbare culturele activiteiten;
 - (e) publicatie van muziek en literatuur, daaronder begrepen vertalingen.
4. De steun kan de vorm hebben van:
 - (a) investeringssteun, daaronder begrepen steun voor de bouw of modernisering van cultuurvoorzieningen;
 - (b) exploitatiesteun.
5. Wat investeringssteun betreft, zijn de in aanmerking komende kosten de kosten van de investeringen in immateriële en materiële activa, waaronder:
 - (a) kosten voor de bouw, modernisering, verwerving, instandhouding of verbetering van infrastructuur, waarvan de capaciteit jaarlijks voor ten minste 80% voor culturele doeleinden wordt gebruikt;
 - (b) kosten voor de verwerving, daaronder begrepen huur, eigendomsoverdracht of fysieke verplaatsing van cultureel erfgoed;
 - (c) kosten voor bescherming, instandhouding, restauratie en herstel van materieel en immaterieel cultureel erfgoed, met inbegrip van bijkomende kosten voor de opslag onder geschikte omstandigheden, speciale uitrusting en traditionele materialen en de kosten voor documentatie, onderzoek, digitalisering en publicatie;
 - (d) kosten om cultureel erfgoed beter toegankelijk te maken voor het publiek, daaronder begrepen de kosten voor het beter toegankelijk maken voor mensen met speciale behoeften (met name hellingbanen en liften voor mensen met een handicap, aanduidingen in braille en voel- en tastobjecten in musea), en om de culturele diversiteit ten aanzien van presentaties, programma's en bezoekers te bevorderen;
 - (e) kosten voor culturele projecten en activiteiten, samenwerkings- en uitwisselingsprogramma's en -beurzen, daaronder begrepen kosten voor selectieprocedures, promotiekosten en kosten die rechtstreeks uit het project voortvloeien.

6. Wat exploitatiesteun betreft, zijn de in aanmerking komende kosten de volgende:
- (a) de kosten van de culturele instelling of de erfgoedsite in verband met vaste of tijdelijke activiteiten, waaronder tentoonstellingen, uitvoeringen en evenementen en vergelijkbare culturele activiteiten die plaatsvinden in het kader van hun normale activiteiten;
 - (b) exploitatiekosten die rechtstreeks verband houden met het culturele project of de culturele activiteit, zoals reiskosten, materialen en leveranties die rechtstreeks verband houden met het culturele project of de culturele activiteit, architectonische structuren voor tentoonstellingen en podia, de afschrijving van werktuigen, software en uitrusting, promotiekosten en kosten die rechtstreeks voortvloeien uit het project of de activiteit;
 - (c) kosten voor personeel dat in de culturele instelling of op de erfgoedsite werkzaam is;
 - (d) kosten voor advies- en ondersteuningsdiensten geleverd door externe consultants en dienstverrichters, die rechtstreeks voortvloeien uit het project.
7. De steun bedraagt niet meer dan de geraamde financieringskloof van het project en de maximale steunintensiteit bedraagt ten hoogste 100% van de in aanmerking komende kosten. Wat de publicatie van muziek en literatuur (waaronder vertalingen) betreft, bedraagt de steun niet meer dan het geraamde financieringstekort van het project en bedraagt de maximale steunintensiteit ten hoogste 70% van de in aanmerking komende kosten.

Aanmeldingsdrempel:

- voor investeringssteun: steunbedrag van [70] miljoen EUR, en
- voor exploitatiesteun: steunbedrag van [25] miljoen EUR per jaar.

Definities:

"financieringskloof": het verschil tussen de totale verwachte gediscoteerde kosten van het gesteunde project en de verwachte gediscoteerde inkomsten over de referentieperiode.

Artikel 7

Steun voor sportinfrastructuur en multifunctionele recreatieve infrastructuur

1. Steun voor de bouw of de modernisering van sportinfrastructuur en multifunctionele recreatieve infrastructuur is verenigbaar met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, van het Verdrag en is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het Verdrag vrijgesteld, mits de in dit artikel en in hoofdstuk I vastgestelde voorwaarden zijn vervuld.
2. De gesteunde sportinfrastructuur omvat faciliteiten die voor ten minste 80% van de capaciteit bedoeld zijn voor sportbeoefening. De infrastructuur wordt niet uitsluitend door één gebruiker uit de profsport gebruikt en het gebruik door andere prof- of amateursporters bedraagt jaarlijks ten minste 20% van de capaciteit.
3. De gesteunde multifunctionele recreatieve infrastructuur omvat recreatieve faciliteiten met een multifunctioneel karakter die met name culturele en recreatieve

diensten bieden, met uitzondering van attractieparken en hotelfaciliteiten. De toegang tot de infrastructuur staat open voor meerdere gebruikers.

4. Tot de sportinfrastructuur of de multifunctionele recreatieve infrastructuur wordt op transparante en niet-discriminerende basis toegang verleend. Ondernemingen die ten minste 50% van de investeringskosten van de infrastructuur hebben gefinancierd, kunnen preferente toegang krijgen, mits een en ander beperkt blijft tot een periode die niet meer bedraagt dan de afschrijvingstermijn van de investering en de voorwaarden voor die preferente toegang publiek worden bekendgemaakt.
5. Voor gebruikers van sportinfrastructuur die profsportclubs zijn, zorgen de lidstaten, aan de hand van een register, ervoor dat het mogelijk is de tariefvoorwaarden voor het gebruik van de infrastructuur door concurrerende clubs te vergelijken.
6. Iedere concessie of andere vorm van toewijzing aan een derde om de sportinfrastructuur of multifunctionele recreatieve infrastructuur te bouwen, te moderniseren en/of te exploiteren, gebeurt op transparante en niet-discriminerende basis, rekening houdende met de geldende aanbestedingsregels.
7. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten van de investering in materiële en/of immateriële activa en de exploitatiekosten verbonden aan de sportinfrastructuur of multifunctionele recreatieve infrastructuur tijdens de referentieperiode, d.w.z. de afschrijvingstermijn.
8. De steun bedraagt niet meer dan het geraamde financieringsstekort van het project en de maximale steunintensiteit bedraagt ten hoogste [75]% van de totale in aanmerking komende kosten.

Aanmeldingsdrempel: steunbedrag van [15] miljoen EUR of totale projectkosten van [30] miljoen EUR.

Definities:

"financieringskloof": het verschil tussen de totale verwachte gediscoteerde kosten van het gesteunde project en de verwachte gediscoteerde inkomsten over de referentieperiode;

"profsport": het opnemen van een financiële vergoeding voor deelneming aan de sportbeoefening.

[...]

Deze verordening treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Zij is van toepassing tot en met 31 december 2020. Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Brussel,

*Voor de Commissie
De voorzitter*